

عنوان مقاله:

بلاغت و جهیت در شعر مدحی دربار غزنوی

محل انتشار:

پژوهشنامه نقد ادبی و بلاغت، دوره 9، شماره 3 (سال: 1399)

تعداد صفحات اصل مقاله: 20

نویسندگان:

سیاوش گودرزی - دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه تهران، ایران.

مصطفی موسوی - دانشیار زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه تهران، ایران.

خلاصه مقاله:

ادبیات از زبان ساخته شده است. بنابراین می توان در پژوهش های ادبی از نظریه های زبان شناختی سود جست. از میان این نظریه ها، نقشگرایی برای مطالعه بلاغت آثار ادبی مناسب تر است زیرا نقشگرایان در کنار جمله وارہ های منفرد و کلیت متن، به بافت شکل گیری متن (اقتضای حال و مقام) نیز توجه ویژه ای می کنند و این امر زیربنای بلاغت است. به تعبیر نقشگرایان، هر پاره سخن سه نقش اساسی و هم زمان دارد که آنها را فرانش می نامند. یکی از این فرانش ها برقراری رابطه دوسویه بین گوینده و مخاطب است. این فرانش اجزای گوناگونی دارد و یکی از آنها جهیت است. جهیت مجموعه ای است از قضاوت گوینده نسبت به آنچه می گوید و نیز عدم قطعیتی که بر جمله وارہ ها حمل می کند. از سوی دیگر، بخش مهمی از سنت ادب فارسی، مدیحه سرایی است و یکی از مهم ترین حامیان مدیحه سرایان، دربار غزنوی بوده است. در شعر مدحی، اساسی ترین مولفه های موثر بر اقتضای حال و مقام، شخص شاعر، شخص ممدوح و مقام او هستند. در این پژوهش کوشیده ایم که تاثیر این مولفه ها را بر کاربرد جهیت در اشعار مدحی دربار غزنوی بسنجیم و تا جای ممکن، با بررسی اشعار بازمانده، به قواعدی دست یابیم. همچنین داده هایی را که در این قواعد نمی گنجند، بنابر شرایط تاریخی موثر بر سرایش متن، تحلیل کنیم. بدین ترتیب، به عنوان نتایج این تحقیق می توان گفت که تغییر جایگاه ممدوح در طول زمان (از شاهزادگی به سلطنت) در هر حال منجر به تغییر موضع شاعر بر اساس کاربرد جهیت می شود، به این صورت که ترفیع رتبه ممدوح باعث می شود شاعر در ستایش او از عناصر وجهی کمتری استفاده کند. در سوی دیگر، تغییر شخص ممدوح یا شاعر عموماً مقدار کاربرد جهیت را تغییر معناداری نمی دهد. ذکر قید «عموما» به این دلیل است که چنان که گفته شد، پدیداری بافت خاص موقعیتی که وضعیت ویژه ای را حکم فرما کند (مثلاً منازعات و تسویه حساب های سیاسی در راستای کسب و تحکیم قدرت) می تواند مستقیماً در میزان کاربرد جهیت باعث تغییراتی شود.

کلمات کلیدی:

جهیت، مدیحه، شعر مدحی، غزنویان، شعر غزنوی

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1211719>

